

บทที่ 4

บริบทและศักยภาพของกลุ่มเกษตรกร จังหวัดเชียงใหม่

การวิจัยได้ศึกษาบริบทและศักยภาพทางการเกษตรของกลุ่มและได้คัดเลือกตามศักยภาพทั้งหมด 20 กลุ่ม พบว่า มีกลุ่มเกษตรกรที่มีความสนใจในประเด็นการพัฒนาและต่อยอดสินค้าเกษตรในชุมชนสู่ระบบอาหารปลอดภัย ภายใต้ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน บนพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีจำนวน 3 อำเภอ 4 ตำบล 4 กลุ่มเกษตรกร มีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 4.1 รายชื่อกลุ่มเกษตรกรที่สนใจประเด็นการพัฒนาและต่อยอดสินค้าเกษตรในชุมชนสู่ระบบอาหารปลอดภัยของชุมชนจังหวัดเชียงใหม่

ลำดับ	อำเภอ	ตำบล	กลุ่มเกษตรกร
1	แม่อาย	อบต.บ้านหลวง	เกษตรกรผู้ปลูกเสาวรสอินทรีย์
2	แมริม	อบต.ห้วยทราย	เกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์
3	สันป่าตอง	อบต.ท่าวังพร้าว	กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกลำไยตำบลท่าวังพร้าว
4	สันป่าตอง	อบต.บ้านกลาง	กลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปผลผลิตเกษตรบ้านสันกอเก็ด

ที่มา: จากการวิจัย

โดยข้อมูลพื้นฐานซึ่งประกอบไปด้วยพื้นที่ทางการเกษตรของตำบล บริบทและศักยภาพของกลุ่มเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการวิจัย ทั้ง 4 ตำบล จำนวน 4 กลุ่มเกษตรกร มีรายละเอียดของศักยภาพของกลุ่มเกษตรกร ดังต่อไปนี้

4.1 บริบทชุมชน

1) บริบทชุมชนตำบลบ้านหลวง อำเภอแม่อาย

ตำบลบ้านหลวง ตำบลบ้านหลวงเป็นตำบลที่เกิดขึ้นใหม่ของอำเภอแม่อาย ซึ่งได้แยกมาจากตำบลสันต้นหม้อ เมื่อปี พ.ศ.2523 เป็นตำบลเล็กๆ มีเนื้อที่ทั้งหมดประมาณ 150.70 ตารางกิโลเมตร หรือ 72,818.75 ไร่ ลักษณะภูมิประเทศโดยทั่วไปเป็นภูเขาและที่ราบลุ่มเหมาะแก่การทำนา มีป่าไม้อุดมสมบูรณ์เป็นต้นกำเนิดของลำน้ำ 2 สาย คือ ลำห้วยแม่หนาว และลำห้วยแม่วังน้อย

ทำให้มีน้ำใช้ทำการเกษตรตลอดทั้งปี ประสิทธิภาพในการทำเกษตรกรรม สามารถทำนาได้ปีละ 2 ครั้ง ทิศเหนือ ติดกับ ตำบลสันต้นหม้อ อำเภอแม่เมาะ ทิศใต้ ติดกับ ตำบลแม่คะ อำเภอฝาง จังหวัด เชียงใหม่ และจังหวัดเชียงราย ทิศตะวันออก ติดกับ ตำบลแม่นาวาง อำเภอแม่เมาะ จังหวัด เชียงใหม่ และจังหวัดเชียงราย ทิศตะวันตก ติดกับ ตำบลเวียง อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ เขตการปกครองทั้งหมด 10 หมู่บ้าน ดังนี้ หมู่ที่ 1 บ้านหลวง หมู่ที่ 2 บ้านสันห้าง หมู่ที่ 3 บ้านป่าแดง หมู่ที่ 4 บ้านป่าก่อ หมู่ที่ 5 บ้านป่าแดง หมู่ที่ 6 บ้านใหม่โพธิ์ หมู่ที่ 7 บ้านจัดสรร หมู่ที่ 8 บ้านใหม่ทรายคำ หมู่ที่ 9 บ้านป่าแดงอภิวัฒน์ และหมู่ที่ 10 บ้านโป่งพัฒนา มีประชากรทั้งสิ้น 7,710 คน แบ่งเป็น ชาย 3,913 คน หญิง 3,797 คน จำนวน 3,140 ครัวเรือน ประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพทำการเกษตร ทั้งนี้ตำบลบ้านหลวง

2) บริบทชุมชนตำบลห้วยทราย อำเภอแมริ่ม

ตำบลห้วยทรายเป็นที่ราบเชิงเขา มีอายุประมาณ 150 ปี ที่มาชื่อว่า “ห้วยทราย” เพราะมีลำห้วยหลายสาย ซึ่งไหลมาจากป่าไหลลงสู่แม่น้ำแมริ่ม ในขณะเดียวกันจะมีทรายจำนวนมากไหลปนมากับน้ำด้วย ชาวบ้านจึงตั้งชื่อว่า “ห้วยทราย” มีพื้นที่ทั้งหมด 45.6 ตารางกิโลเมตร หรือ 848 ไร่ และมีอาณาเขตทิศเหนือ ติดต่อกับ ตำบลสะลวง อำเภอแมริ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ทิศใต้ติดต่อกับ ตำบลริมเหนือ และตำบลแม่แรม อำเภอแมริ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ทิศตะวันออกติดต่อกับ ตำบลสันโป่ง และตำบลจี้เหล็ก อำเภอแมริ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ทิศตะวันตก ติดต่อกับ ตำบลแม่แรม อำเภอแมริ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ตำบลห้วยทรายแบ่งการปกครองเป็น 5 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 1 บ้านอ้อย หมู่ที่ 2 บ้านหนองปลามัน หมู่ที่ 3 บ้านห้วยทราย หมู่ที่ 4 บ้านแม่แอน หมู่ที่ 5 บ้านหัวฝาย มีประชากรทั้งหมด 4,666 คน และมีจำนวน 2,004 หลังคาเรือน และอาชีพหลัก ทำนา ทำสวน ทำไร่ และรับจ้าง ซึ่งมีพื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมด 18.9 ตารางกิโลเมตรสหกรณ์ นอกจากนี้ประชาชนในตำบลห้วยทรายส่วนใหญ่เป็นคนพื้นเมือง นับถือศาสนาพุทธ ด้านสาธารณสุขปกจกจำนวนครัวเรือนที่มีไฟฟ้าใช้ในเขต อบต. 2,004 ครัวเรือน จำนวนบ้านที่มีโทรศัพท์ 1,800 หลังคาเรือน คิดเป็นร้อยละ 75.00 ของจำนวนหลังคาเรือน ด้านการเกษตรมีเพียงร้อยละ 10 ของพื้นที่ทั้งหมด แหล่งน้ำในพื้นที่มีคลองชลประทานผ่านสามสาย แหล่งน้ำตามธรรมชาติและการขุดบ่อน้ำบาดาลในพื้นที่ค่อนข้างมาก

3) บริบทชุมชนตำบลท่าวังพร้าว อำเภอสันป่าตอง

ตำบลท่าวังพร้าว เป็นตำบลเก่าแก่มีการค้นพบพระพุทธรูป ฐานพระ ลูกนิมิตร์ ในลำน้ำปิง ซึ่งทางกรมศิลปากรได้เข้ามาดูแล จากการค้นพบดังกล่าวทำให้สันนิษฐานว่า น่าจะมีอายุยาวนานมาก่อนลำน้ำปิงเปลี่ยนเส้นทางไหล มีเนื้อที่ทั้งหมด 6.25 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 2,463 ไร่ สภาพภูมิประเทศโดยทั่วไปขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าวังพร้าว เป็นพื้นที่ราบลุ่ม

เหมาะกับการเพาะปลูก ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 108 (เชียงใหม่ – ฮอด) ตัดผ่านเขตตำบล มีแม่น้ำไหลผ่าน 2 สาย คือ แม่น้ำปิง และแม่น้ำขาน จึงเหมาะสมสำหรับส่งเสริมการประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรม มีอาณาเขตทิศเหนือ ติดกับ ตำบลบ้านกลาง อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ทิศใต้ ติดกับ ตำบลบ้านเรือน อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน ทิศตะวันออก ติดกับ ตำบลแม่ก้ำ อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ทิศตะวันตก ติดกับ ตำบลสันติสุข และ ตำบลสองแคว กิ่ง อำเภอดอยหล่อ จังหวัดเชียงใหม่ โดยแบ่งการปกครองออกเป็น 4 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 4 บ้านทุ่งหลุก หมู่ที่ 5 บ้านท่าวังพร้าว หมู่ที่ 6 บ้านสันควงคำ และหมู่ที่ 7 บ้านต้นแห่น้อย ด้านสาธารณูปโภคจำนวนครัวเรือนที่มีไฟฟ้าใช้ในเขต อบต. 540 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 100.00 จำนวนบ้านที่มีโทรศัพท์ 340 หลังคาเรือน คิดเป็นร้อยละ 62.96 ของจำนวนหลังคาเรือน ทั้งนี้ตำบลท่าวังพร้าว

4) บริบทชุมชนตำบลบ้านกลาง อำเภอสันป่าตอง

องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านกลางอยู่ห่างจากอำเภอสันป่าตอง ไปทางทิศใต้ ประมาณ 12 กิโลเมตร มีจำนวนเนื้อที่ทั้งหมด 10.45 ตารางกิโลเมตร หรือ 6,531.25 ไร่ ภูมิประเทศของตำบลบ้านกลาง โดยทั่วไปเป็นที่ราบลุ่มส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ทางการเกษตร มีอาณาเขตทิศเหนือ ติดกับ ตำบลยู่หว้า อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ทิศใต้ ติดกับ ตำบลท่าวังพร้าว อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ทิศตะวันออก ติดกับ ตำบลแม่ก้ำ อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ทิศตะวันตก ติดกับ ตำบลทุ่งสะโตก อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวนหมู่บ้านในเขตมีทั้งหมด 5 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 1 บ้านปวงสนุก (บางส่วน) หมู่ที่ 5 บ้านท่ากาน หมู่ที่ 7 บ้านสันห่าว หมู่ที่ 8 บ้านใหม่สามหลัง และหมู่ที่ 10 บ้านสันกอเกิด มีประชากรทั้งสิ้น 3,930 คน แยกเป็นชาย 1,840 คน หญิง 2,090 คน มีความหนาแน่นเฉลี่ย 376 คน ต่อตารางกิโลเมตรประชากรส่วนใหญ่ มีอาชีพหลัก คือ เกษตรกร พืชสวนที่ปลูกเป็นส่วนมาก ได้แก่ ลำไย นอกจากนี้จะมีการเพาะปลูกพืชผักสวนครัว เช่น กระเทียม และถั่วเหลือง เป็นต้น ส่วนอาชีพรอง คือ การรับจ้าง และทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมที่ตั้งอยู่ในตำบล กลุ่มอาชีพที่ประชาชนจัดตั้งขึ้นในตำบลบ้านกลาง ได้แก่ กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรและสตรีสหกรณ์บ้านสันกอเกิด หมู่ที่ 10 ตำบลบ้านกลาง เป็นประเภทร้านค้าชุมชน จัดจำหน่ายสินค้าราคาถูก และสินค้าที่ได้จากการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรของกลุ่มแม่บ้าน เช่น ข้าวแต่น ข้าวเกรียบสมุนไพร เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีกลุ่มเกษตรทำนา กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกลำไย กลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์และกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงผึ้ง เป็นต้น ชุมชนเข้มแข็งมีการรวมกลุ่มของชุมชน 3 หมู่บ้าน และจัดทำโรงน้ำดื่มเพื่อชุมชน จำนวน 2 แห่ง ทั้งนี้ตำบลบ้านกลาง

4.2 บริบทเกษตรกร

1) บริบทเกษตรกรผู้ปลูกเสาวรสินทรีย์

เกษตรกรผู้ปลูกเสาวรสินทรีย์ มีการจัดการแปลงปลูกอย่างเป็นระบบ ควบคุมการผลิตในระบบอินทรีย์ เกษตรกรมีความเชี่ยวชาญด้านการผลิตเป็นอย่างดี เกษตรกรได้รับการฝึกอบรมซึ่งเกษตรกรปลูก 2 พันธุ์ ได้แก่ พันธุ์ไทนง เบอร์ 2 และพันธุ์พื้นเมือง ผลผลิตมีคุณภาพสูง รสชาติดี เกษตรกรจะขายทั้งผลเสาวรสดและทำเป็นน้ำเสาวรสด โดยจะขายส่งเสาวรสดให้แก่พ่อค้าคนกลางมารับซื้อที่สวน และขายปลีกน้ำเสาวรสดบรรจุขวดในตลาดท้องถิ่นและเป็นที่ต้องการสำหรับคนรักสุขภาพ

2) บริบทเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์

เกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ พันธุ์ที่ปลูก ได้แก่ ข้าวหอมนิลและข้าวไรซ์เบอร์รี่ มีสมาชิกที่ทำร่วมกันทั้งหมด 5 คน พื้นที่ในการเพาะปลูกมีจำนวนไม่มากเพื่อการดูแลอย่างทั่วถึง ด้วยวิธีการเพาะปลูกอยู่ในระบบอินทรีย์ มีความรู้ความเชี่ยวชาญ ผลผลิตทั้งหมดจะสีและบรรจุถุงสุญญากาศเอง สินค้าทั้งหมดจะขายปลีกซึ่งต้องส่งของสินค้าล่วงหน้าต่อรอบการผลิต นอกจากนี้ในฟาร์มยังเริ่มทำการท่องเที่ยวเพิ่มเติมเข้าไปด้วย โดยมีกิจกรรมต่าง ๆ ให้แก่นักท่องเที่ยวอีกด้วย

3) บริบทกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกลำไย

กลุ่มมีสมาชิกทั้งหมด 6 ราย ทุกรายจะปลูกลำไยพันธุ์อีดอ ซึ่งสมาชิกทุกคนมีความเชี่ยวชาญในการผลิตลำไยเป็นอย่างดี และปลูกกันมาเป็นเวลาหลายปี ผลผลิตที่ได้ส่วนใหญ่จะขายให้แก่พ่อค้าคนกลางแบบเหมาทั้งสวน โดยผู้ซื้อจะเดินทางเข้ามาซื้อในสวนลำไย และตกลงราคากันเองระหว่างเกษตรกรและผู้ซื้อ สมาชิกในกลุ่มมีความต้องการเรียนรู้การทำเกษตรแบบปราณีต แต่ยังพบปัญหาค่าแรงงานที่มีต้นทุนค่อนข้างสูงและการขาดแคลนแรงงาน

4) บริบทกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปผลผลิตเกษตร

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปผลผลิตเกษตรบ้านสันกอเกิด มีสมาชิกทั้งหมด 67 คน สินค้าในกลุ่ม คือ ข้าวแต่น้ำสมุนไพร กล้วยฉาบ ลำไยอบแห้ง และข้าวเกรียบผัดต่าง ๆ สินค้าจะขายในตราสินค้า ดันเก็ดสมาชิกทุกคนในกลุ่มมีความตั้งใจจริงในการทำงาน และมีความเชี่ยวชาญในการผลิตสินค้าต่าง ๆ แหล่งขายสินค้า ได้แก่ (1) โรงแรม (2) ตลาดทั่วไป และ (3) ผู้ซื้อรายใหญ่ที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยหลัก ๆ จะขายให้แก่โรงแรมถึงร้อยละ 70 ลูกค้าน่าสนใจที่ซื้อจะเป็นลูกค้าประจำ เพราะมั่นใจในตัวสินค้า เนื่องจากก่อนการสั่งซื้อลูกค้าจะเข้ามาตรวจสอบ คุณภาพของสินค้าก่อน และทางกลุ่มได้มีการขอใบรับรองมาตรฐานเรียบร้อยแล้ว และมีเอกสารการรับรองความสะอาด ปลอดภัย จากสาธารณสุข

4.3 บริบทศักยภาพของกลุ่มเกษตรกร

การวิจัยได้ศึกษาทั้งบริบทและศักยภาพของกลุ่มเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่ ทั้งหมด 4 ตำบล 4 กลุ่มเกษตรกร ซึ่งเป็นกลุ่มเกษตรกรที่มีศักยภาพในการพัฒนา เมื่อเปรียบเทียบกับ ประชมนคมอาเซียน โดยใช้การวิเคราะห์แบบ SWOT Analysis หาจุดแข็ง โอกาส จุดอ่อน และ อุปสรรค มีรายละเอียด ดังนี้

1) ศักยภาพของกลุ่มเสาวรฐ

ผลการวิเคราะห์ศักยภาพของกลุ่มเกษตรกร จุดแข็งและโอกาส ได้แก่ สินค้าเกษตรมีความ ต้องการในระดับประเทศทั้งในกลุ่มลูกค้ารายใหญ่และรายย่อยในกลุ่ม มีผู้เชี่ยวชาญในด้านการ ผลิต มีตลาดรองรับสินค้าเกษตรของกลุ่ม จุดอ่อนและอุปสรรค ได้แก่ ความสามารถในการจัดการ ฟาร์มยังมีไม่มาก ตลาดยังไม่มีหลากหลาย เกษตรกรขาดอำนาจในการต่อรองพ่อค้าคนกลาง

2) ศักยภาพของกลุ่มข้าวอินทรีย์

ผลการวิเคราะห์ศักยภาพของกลุ่มเกษตรกร จุดแข็งและโอกาส ได้แก่ กลุ่มเกษตรกรมี สมาชิกที่มีความเชี่ยวชาญในด้านการผลิต การตลาด และคุณสมบัติของดิน กลุ่มมีการจัดการ ขึ้นตอนในการผลิตสินค้าเกษตรที่ครบวงจรทั้งโรงสีและการบรรจุแบบถุงสุญญากาศ ทางกลุ่ม เกษตรกรมีหน่วยงานและสถาบันการศึกษาเข้ามาช่วยสนับสนุนในการจัดการฟาร์ม จุดอ่อนและ อุปสรรค ได้แก่ สินค้าเกษตรมีความต้องการในระดับชุมชนจากกลุ่มลูกค้าประจำ เกษตรกรยังขาด ความรู้ความเข้าใจในการจัดการฟาร์ม

3) ศักยภาพของกลุ่มลำไย

ผลการวิเคราะห์ศักยภาพของกลุ่มเกษตรกร จุดแข็งและโอกาส ได้แก่ กลุ่มมีสมาชิกที่มีความ เชี่ยวชาญในด้านการผลิต มีหน่วยงานที่คอยให้ความช่วยเหลือด้านความรู้แก่กลุ่มเกษตรกร พื้นที่ ทำการเกษตรเหมาะแก่การเพาะปลูกพืชและมีปริมาณน้ำเพียงพอ สินค้ามีความต้องการใน ระดับประเทศในกลุ่มลูกค้าประจำ มีตลาดรองรับในการซื้อสินค้าเกษตรของกลุ่ม จุดอ่อนและ อุปสรรค ได้แก่ เกษตรกรมีอำนาจในการต่อรองพ่อค้าคนกลางน้อย กลุ่มขาดแคลนแรงงานในการ ผลิตเนื่องจากค่าแรงที่สูงขึ้น ความหลากหลายของตลาดยังมีน้อย

4) ศักยภาพของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปผลผลิตสินค้าเกษตร

ผลการวิเคราะห์ศักยภาพของกลุ่มเกษตรกร จุดแข็งและโอกาส ได้แก่ มีสมาชิกที่มีความ เชี่ยวชาญด้านการผลิตสินค้า การตลาด การประชาสัมพันธ์ และการจัดการบัญชี และสามารถ ถ่ายทอดองค์ความรู้แก่ผู้ที่สนใจได้ มีหน่วยงานที่คอยให้ความช่วยเหลือด้านความรู้ในเรื่องต่าง ๆ แก่กลุ่มเกษตรกร กลุ่มมี webpage และ facebook ในการประชาสัมพันธ์ และขายสินค้าเกษตร

สินค้าเกษตรของกลุ่มมีการตรวจสอบคุณภาพสินค้าเสมอ ความสวยงามของสินค้า บรรจุภัณฑ์ และคุณภาพก่อนส่งสินค้า ถ้าไม่สมบูรณ์ทางกลุ่มจะเปลี่ยนสินค้าให้ใหม่ที่ สินค้าเกษตรมีความต้องการในระดับประเทศในกลุ่มลูกค้ารายใหญ่ สินค้ามีมาตรฐาน มีใบรับรองมาตรฐาน และมีเอกสารการรับรองความสะอาด ปลอดภัย จากสาธารณสุข โดยชื่อกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูป ผลผลิตเกษตรบ้านสันกอเกิด (brand ตันเกิด) ตลาดสินค้ามีความหลากหลายและรองรับสินค้าเกษตรของกลุ่ม จุดอ่อนและอุปสรรค ได้แก่ มีคู่แข่งทางการตลาดมาก โดยเฉพาะที่จังหวัดลำปาง ซึ่งมีผู้ผลิตจำนวนมาก สินค้ามีข้อจำกัดในความหลากหลายของตัวสินค้าให้เข้ากับแต่ละกลุ่มลูกค้า

